

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
σε συνεργασία με το
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

«Ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων σε παιδιά με ΔΑΦ»

Δεμαρτίνου Ελισάβετ Ναυσικά, Α.Μ. 695

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: [Ζαχαρούλα Ταβουλάρη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια, Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»]

2^ο Μέλος: [Ζωή Καραμπατζάκη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια, Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»]

3^ο Μέλος: [Αγαθή Σταθοπούλου, Μέλος Ε.Δι.Π., Τμήμα Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας ΠΑ.Δ.Α.]

Κομοτηνή/Αθήνα

2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία ερευνά και αναλύει τη σημασία της ανάπτυξης των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων σε παιδιά με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ). Η συγκεκριμένη ομάδα παιδιών αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις ως προς την κοινωνικοποίηση, τη δημιουργία και διατήρηση διαπροσωπικών σχέσεων, την κατανόηση και έκφραση των συναισθημάτων τους. Η μηδενική ή ελλιπής ανάπτυξη των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνική απομόνωση και χαμηλή αυτοεκτίμηση, επηρεάζοντας έτσι την εξέλιξη και ένταξη των ατόμων αυτών στις σημερινές κοινωνίες.

Στόχος της εργασίας είναι να εντοπιστούν οι δυσκολίες και τα εμπόδια που συναντούν οι ειδικοί παιδαγωγοί και οι εκπαιδευτές στην επίτευξη αυτού του έργου, όπως η έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης και οι ανάγκες επιμόρφωσης, καθώς και η διερεύνηση θεωρητικών προσεγγίσεων και εφαρμοσμένων παρεμβάσεων που συμβάλλουν στην ενίσχυση των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των παιδιών με ΔΑΦ στο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Η μελέτη διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίου και τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη χρήση του λογισμικού Jamovi, στο πλαίσιο ποσοτικής μεθοδολογικής προσέγγισης. Στην έρευνα συμμετείχαν 100 επαγγελματίες Ειδικής Αγωγής από τον Νομό Αχαΐας, εκ των οποίων 76 ήταν γυναίκες και 21 άνδρες (3 συμμετέχοντες δεν ήθελαν να προσδιορίσουν το φύλο τους). Οι συμμετέχοντες ήταν κυρίως Ειδικοί Παιδαγωγοί διαφόρων ειδικοτήτων, καθώς και λογοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί με επαγγελματική εμπειρία στην Ειδική Αγωγή.

Η ανάλυση των ευρημάτων ανέδειξε συγκεκριμένους τομείς παρέμβασης και στρατηγικές που θεωρούνται από τους επαγγελματίες ως ιδιαίτερα αποτελεσματικές στην εξέλιξη και βελτίωση των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των παιδιών με ΔΑΦ. Επιπλέον, υπογραμμίστηκε ο καθοριστικός ρόλος της συνεργασίας μεταξύ επαγγελματιών, εκπαιδευτικών και γονέων, καθώς και η ανάγκη για εξατομικευμένη προσέγγιση με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε παιδιού.

Λέξεις-κλειδιά: Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, Κοινωνικές Δεξιότητες, Συναισθηματική Ανάπτυξη

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

Bauminger, N., & Kasari, C. (2000). *Loneliness and Friendship in High-Functioning Children with Autism*. *Child Development*, 71, 447-456. DOI: [10.1111/1467-8624.00156](https://doi.org/10.1111/1467-8624.00156)

Bauminger-Zvieli, N., & Kugelmass, D. S. (2013). Mother - Stranger Comparisons of Social Attention in Jealousy Context and Attachment in HFASD and Typical Preschoolers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41(2), 253–264. DOI: [10.1007/s10802-012-9664-1](https://doi.org/10.1007/s10802-012-9664-1)

Bellini, S., & Akullian, J. (2007). A Meta-Analysis of Video Modeling and Video Self-Modeling Interventions for Children and Adolescents With Autism Spectrum Disorders. *Exceptional Children*, 73(3), 264–287. <https://doi.org/10.1177/001440290707300301>

Botelho, R. M., Silva, A. L. M., & Borbely, A. U. (2024). The Autism Spectrum Disorder and Its Possible Origins in Pregnancy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(3), 244 DOI: [10.3390/ijerph21030244](https://doi.org/10.3390/ijerph21030244)

Carol Gray (2010), *The New Social Story™ Book: Revised and Expanded 10th Anniversary Edition (Chapter 1: Learning with Stories)*.

Cohn, E. G., McVilly, K. R., & Harrison, M. J. (2023). Mapping the parent experience of echolalia in autism spectrum disorder onto a conceptual taxonomy. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 26(6), 793–808. <https://doi.org/10.1080/17549507.2023.2244201>

Crespi, B. (2010). Comparative Genomics of Autism and Schizophrenia. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107, 1736–1741. <https://doi.org/10.1073/pnas.0906080106>

Damyantov, P.K. (2024). Effective Pedagogical Strategies and Support Mechanisms for Enhancing the Learning Outcomes of Students with Special Educational Needs: A Systematic Approach. *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM)*, 12(10), 3700–3718. <https://doi.org/10.18535/ijerm/v12i10.el03>

Faras, H., Al Ateeqi, N., & Tidmarsh, L. (2010). Autism Spectrum Disorders. *Annals of Saudi Medicine*, 30(4), 295–300. DOI: [10.4103/0256-4947.65261](https://doi.org/10.4103/0256-4947.65261)

Godlee, F., Smith, J., & Marcovitch, H. (2011). Wakefield's article linking MMR vaccine and autism was fraudulent: Clear evidence of falsification of data. *British Medical Journal (BMJ)*. [doi: https://doi.org/10.1136/bmj.c7452](https://doi.org/10.1136/bmj.c7452)

Landa, R. J., Holman, K. C., & O'Neill, J. M. (2013). Social skills development in children with autism spectrum disorders: Implications for intervention. In J. L. Matson (Ed.), *Social skills and autism spectrum disorders: Assessment, interventions, and best practices* (pp. 1–24). Springer. DOI: [10.1007/s10803-006-0320-x](https://doi.org/10.1007/s10803-006-0320-x)

Loomes, R., Hull, L., & Mandy, W. (2017). What is the male-to-female ratio in autism spectrum disorder? A systematic review and meta-analysis. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 56(6), 466–474. DOI: [10.1016/j.jaac.2017.03.013](https://doi.org/10.1016/j.jaac.2017.03.013)

Mintz, J. (2016). The role of user emotional attachment in driving the engagement of children with autism spectrum disorders (ASD) in using a smartphone app designed to develop social and life skill functioning. In K. Miesenberger, D. Fels, D. Archambault, P. Peñáz, & W. Zagler (Eds.), *Computers Helping People with Special Needs* (pp. 486–493). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-08596-8_76

Olivos, E., & Aguilar, R. (2020). Social skills training for children with autism spectrum disorder. *Pediatric Clinics of North America*, 67(4), 737–749.

Shaw K. A., Williams S., Patrick M. E., Baio J., Bilder, D. A., McArthur D., Maenner M. J., Bakian A. V., McGuire K., & Daniels J. L. (2025). Prevalence and early identification of autism spectrum disorder among children aged 8 years — Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 15 sites, United States, 2022. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 74(2), 1–10. <http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.ss7402a1>

Sidjaja, F. F. (2024). The growing definition of Autism. *International Journal of Disability, Development and Education*. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2024.2393382>

Walsh, M. (2018). The Inclusion of Students with Special Needs in the General Education Classroom. (*Senior Thesis, Dominican University of California*). *Dominican Scholar*. <https://doi.org/10.33015/dominican.edu/2018.EDU.ST.01>

Walton, E., & Nel, N. (2012). What Counts as Inclusion? *Africa Education Review*, 9(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/18146627.2012.683606>

White, S. W., Koenig, K., & Scahill, L. (2007). Social skills development in children with autism spectrum disorders: A review of the intervention research. *Journal of Autism and Development Disorders*, 37(10), 1858–1868. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10803-006-0320-x>